

Для успішного освоєння учбового матеріалу, у тому числі і виконання тестових завдань, крім курсів лекцій, методичних рекомендацій, необхідно привертати нові інформаційні технології, видами яких можуть бути:

- рецензії на освітні сайти з предмета, складання тематичного каталогу існуючих сайтів, консультації з викладачем через електронну пошту;
- робота з web-квестом, підготовленим викладачем або знайденим у мережі, створення web-квестів для роботи з теми і розміщення їх на сайті курсу.

Робота в Інтернеті на сучасних судах здійснюється, але направлена, в першу чергу, на забезпечення безпеки мореплавання і для роботи практиканта із-за певних матеріальних витрат судовласників носить перспективний, рекомендаційний характер.

Окреслені у статті шляхи підвищення якості навчання при підготовці студентів за фахом “Судноводіння” з урахуванням зв’язку із загальнонауковими і інженерними дисциплінами в умовах плавальних практик є досить ефективними та потребують подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2004. – С.384.
2. Шамова Т.І., Давиденко Т.М., Шибанова Г.Н. Управління освітніми системами. – М., 2002. – С.301-350.
3. Мозолєвська Т.В., Палачаніна І.С. Удосконалення якості знань на практичних заняттях з фізики при переході до кредитно-модульної системи навчання // Кредитно-модульна технологія навчання та методичне забезпечення контролю якості успішності: Науково-методичний збірник. – Полтавський військовий інститут зв’язку, 2006. – С.35-38.
4. Сластенін В.А. Про моделювання освітніх технологій // Наука і школа – 2000. – С.50-56.
5. Немцов О.В. Судноводіння. Професійне тестування. – Ростов-н-Д.: Фенікс, 2006.
6. Піонова Р.С. Педагогіка вищої школи. – Мн., 2002. – С.189.

УДК 378.147:745

О.О. Смірнова

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкриваються особливості декоративно-прикладного мистецтва як фактора формування художньо-педагогічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в навчально-виховному процесі. Розкривається ефективна роль мистецтва як ядра духовної та естетичної культури майбутнього професіонала, як важлива частина компетенції майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

The article focuses on special decorative and practical art is showed the factor formation of the future teachers artistic-pedagogical competence in the educational process, which makes them ready for fulfilling their main professional duties. Reveals the effective role of the fine arts as a core of the artistic and aesthetic culture of the future professional and as an important part in the competence of future art school teachers.

Постановка проблеми. Декоративно-прикладне мистецтво, що зберігає історичну та духовно-культурну пам’ять українського народу, є проявом його вчинків і відчуттів. Воно є тим могутнім коренем людського зростання та вдосконалення, що живить життєдайною силою минувшини наступні покоління. Споглядання та досконале оволодіння декоративно-

прикладним мистецтвом мотивує в студентів уміння сприймати будь-яку наукову, художню інформацію через призму українознавства, трансформувати її в собі й перетворювати в надбання національного духу, культури, відстоювати свої ідеали, погляди й переконання.

Народний художник України Іван Гончар стверджував: “Вишивані й ткани рушники, скатертини, килими, картини, образи, гончарство, малярство, вбрання – все пронизано чарівною поезією, воно милує й чарує зір, грає барвами, колоритом, формами. Оце і є радість людська! Вона супроводжувала людину завжди, допомагала їй у житті й боротьбі, давала наснагу й віру в себе і в майбутнє. Оце і є саме життя народу” [4:25].

Грунтовне вивчення історії, тенденцій розвитку декоративно-прикладного мистецтва, оволодіння техніками творення мистецьких виробів сприяє процесу переходу знань студентів у їх переконання, впливає на дії та вчинки майбутніх учителів. Завдяки вивченню декоративно-прикладного мистецтва вмотивовується процес формування загальнокультурної компетентності особистості, формуються глибокі потреби, стимули постійно займатися творчістю. Декоративно-прикладне мистецтво є джерелом енергії, ініціативності, глибоких духовних пошуків, розвитку творчих здібностей.

Концентруючи в собі невичерпний запас знань, систему національного й світового досвіду, декоративно-прикладне мистецтво розширює індивідуальний досвід студента, включаючи особистість у пізнання своєрідного світу художніх образів. Декоративно-прикладне мистецтво формує усвідомлення кожним студентом себе частиною свого народу, впливає на становлення особистісного бачення світу, власної точки зору й переконання, підпорядковуючи їх потребам своєї нації.

Аналіз публікацій і досліджень, у яких започатковано розв’язання даної проблеми. Професійне становлення художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва повинне спиратися на ті науково-педагогічні та науково-мистецькі дослідження, в яких розкриваються процеси формування світоглядних позицій педагога. Аналіз наукових праць, у яких розглядається проблема впливу народного мистецтва на професійну підготовку майбутнього вчителя (Є.А.Антонович, П.П.Блонський, І.А.Зязюн, А.В.Лещенко, М.П.Лещенко, Я.А.Мамонтова, Л.Масол, А.А.Мелик-Пашаєв, С.Ф.Русова, Б.М.Неменський, О.П.Рудницька, Є.Чарнолузька, Я.Ф.Чепіга) дозволив зробити висновок, що ефективним чинником педагогічного впливу на процес професійного становлення студентів вищих навчальних закладів є декоративно-прикладне мистецтво – вишивка, ткацтво, писанкарство, бісероплетіння, різьба по дереву та ін. Символіка, колір, художній образ, орнамент народного мистецтва мають сильний вплив на особистість студента. Як елемент національної культури, декоративно-прикладне мистецтво концентрує в собі основні досягнення, характеристики й особливості специфічної духовно-практичної діяльності, фіксує досвід почуттів, мислення й спілкування людей, передаючи це надбання наступним поколінням.

Формулювання цілей статті. Предметом розгляду даної статті є проведення ретроспективного аналізу українського та зарубіжного досвіду стосовно можливостей декоративно-прикладного мистецтва у формуванні художньо-педагогічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Декоративно-прикладне мистецтво як широка галузь мистецтва формує матеріальне середовище, створене людиною. Воно відображає предметно-духовний світ людини та включає в себе численні види художньої практики. Це плетіння, ткання, розпис, вишивка, різьблення, виточування тощо.

Головною особливістю декоративно-прикладного мистецтва визначають єдність утилітарних і естетичних принципів. Форма творів декоративно-прикладного мистецтва обумовлює взаємодію задоволення естетичних потреб людей шляхом створення предметів, які можуть принести людині радість, насолоду, духовно збагатити її та разом із тим задовольняють її практичні потреби. Отже, декоративно-прикладне мистецтво поєднує в собі ужиткові та функціональні якості об’ємно-просторової конструкції та художню експресію відповідного декору.

Декоративно-прикладне мистецтво – одна із форм суспільної свідомості та діяльності, яка зародилась у первісному суспільстві, коли людина жила в умовах родового ладу, а засоби існування здобувала примітивними знаряддями. Пам'ятки давніх епох показують, як люди навчилися працювати з природними матеріалами, надаючи їм магічну силу за допомогою символів-знаків (орнамента), що перетворювало звичайні речі побутового призначення на твори мистецтва.

Упродовж наступних віків люди вдосконалювали домашнє виробництво речей, які задовольняли побутово-життєві потреби. Поступово шліфувалися технічно-художні засоби, які вдосконалювалися колективним досвідом, передавалися із покоління в покоління, перевірялися практикою. Це сприяло розвитку ремесла – дрібного ручного виготовлення готових виробів для збуту на ринку. Визначальними рисами декоративно-прикладного мистецтва залишалися колективний характер творчості, спадковість багатівікових традицій. Постійно діяв провідний метод навчання: учитись працювати, як усі майстри, але при цьому зробити вироби кращими від інших. Ручний характер праці давав змогу імпровізувати, творити неповторне, мати “власний почерк”. З XVI-XVIIIст. виникають мануфактури, а в XVIII-XIXст. відбувається перехід до капіталістичного виробництва – організації фабрик, де виготовлялися вироби: одяг, взуття, скрині, рушники тощо.

Таким чином, декоративно-прикладне мистецтво розвивалось у двох основних формах – домашнє художнє ремесло й організовані художні промисли, пов'язані з ринком. Ці дві форми йшли паралельно, тісно переплітаючись між собою і взаємозбагачуючись. Перехід від мануфактур до капіталістичних фабрик, промислового виробництва в XIX ст. негативно позначився на подальшому розвитку художніх промислів, основа яких – традиційна художня рукотворність.

Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво – складне, багатогранне художнє явище. Воно розвивається в таких галузях, як народне традиційне, професійне мистецтво й самодіяльна творчість. Ці галузі багато змістовні, між ними існують тісні зв'язки, які досліджено Антоновичем Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевичем М.Є.

І. Огієнко (митрополит Іларіон) значної уваги надавав висвітленню народознавчих аспектів, як української культури в цілому, так і її складових – регіональних народних традицій, звичаїв, різних видів високохудожнього народного мистецтва, у тому числі декоративно-прикладного мистецтва.

До педагогічних засобів виховання Софія Русова [4:149] відносила рідну мову, поезію, пісню, орнамент. На думку вченого, саме ці засоби сприяють якнайкращому вихованню селянської дитини, невимушеному розширенню її світогляду, формуванню звички до праці.

Відомий педагог, поборник трудової школи XX ст. П.П. Блонський у брошурі “Як мислити трудову школу” (1916) пропонував вводити в навчально-виховний процес школи деякі види ремесел, заняття з техніки, сільського та домашнього господарства. На його думку, сутність трудової школи полягає в “знищенні розколу” між розумовою й фізичною працею. Педагог не відділяв загальної освіти від інших складових виховання – трудового, фізичного, морального, естетичного. На його думку, в школі треба виховувати не глядача, а естетичного творця, причому естетична творчість не повинна ізолюватися від щоденної життєвої творчості, і мистецтво виховання не повинно бути відірваним від всього активного життя. Будь-яка навчальна дисципліна дає можливість для естетичного виховання. Вчителю треба залучати матеріали мистецтва в якості засобів пізнання, стимулювати в учнів художню творчість.

Я.А. Мамонтов переконував, що “художньо-дидактичний метод відрізняється від вільного мистецтва такими ознаками: по-перше, залежністю від психіки дітей, по-друге, обмеженістю в засобах і об'єктах творчості і, по-третє, неминучою тенденційністю творчості” [4:267]. Він сподівався, що предмети декоративної творчості в майбутньому будуть мати значно більше дидактичне значення.

У “Проекті української школи” Я.Ф.Чепіга визначав безперечну користь ручної праці: “Жодної праці так не очевидна користь у школі, як ручної праці. А вона має всі дані, щоб стати в нашій школі головною в розумовому розвитку, а також збудженню й розвитку моральних і соціальних інстинктів. Ручна праця, завдяки своїй природності, набуває значення важливого виховуючого чинника, – нею ми розвиваємо зручність, творчість, самодіяльність, і комбінуючу здібність” [4:12].

На педагогічному потенціалі прикладного мистецтва наголошувала в статті “Мистецтво в школі” Є. Чарнолуська [4:29]. У педагогічній науці, що прямує до всебічного розвитку духовних сил дитини, йому належить теж не останнє місце. У мистецтві найповніше виявляється творчість людини, воно потрібне й близьке людям: “не було й такого часу, коли б воно не існувало: воно прикрашало життя доісторичне; тепер воно є сіллю життя культурної людини, а коли це так, то і його педагогічна вага безумовна”.

Академік В.І.Вернадський, аналізуючи проблеми наукового світогляду, зазначав, що у творах народного мистецтва, де пов’язуються художнє з історико-соціальним, проявляється життя даної епохи й даного народу, вказував, що завдяки їм можна вивчати й розуміти душу народу, пізнавати життя епохи. Він визнавав глибокий символізм художньої творчості, яка “виявляє нам космос, що проходить крізь свідомість живої істоти...” [3:121].

Підходи до навчання мистецтву, зокрема прикладному, аналізував відомий психолог Л.С.Виготський у своїй праці “Педагогічна психологія”. Він зазначав, що “професійне навчання техніці кожного мистецтва як проблема загальної освіти й виховання мають бути введені у відомі рамки, скорочені до мінімуму, і, головне, повинні погоджуватися з двома іншими лініями естетичного виховання: з власною творчістю дитини і з культурою її художнього сприймання. Тільки те навчання техніці корисно, яке переступає за цю техніку і навчає творчим навчанням: створювати або сприймати” [4:292].

У зарубіжному педагогічному досвіді також звертається увага на позитивний вплив дитячої художньої праці на розвиток особистості учня. Швейцарський учений Й.Г.Песталоцці вважав, що поєднання праці з навчанням оптимально поглиблює загальноосвітню підготовку дітей, якщо навчання дітей побудовано відповідно до дитячої психології та їх прагнення до діяльності. Оволодіння елементарними трудовими навичками, розвиток фізичних сил він розглядав як невід’ємну складову частину свого методу, засвоєння якого він пропонував через “азбуку вмінь” [4:302].

Пильної уваги заслуговує педагогічна спадщина Р. Штайнера. Сутність вальдорфської технології освіти – це виховання почуттів, формування художнього смаку, культ творчості, творчої особистості, розвитку індивідуальності засобами прикладного мистецтва [4:109]. За Вальдорфською освітньою системою важливими в педагогічному процесі є практичні заняття, зокрема ті, на яких здійснюється навчання в’язанню; через заняття ремеслами досягаються зв’язки між явищами навколишнього світу. Прагнення зробити зміст навчання й заняття цікавими для душі знаходить вираження у використанні художніх елементів. Всі знання й навички мають бути пронизані мистецтвом. Світ фарб, форм і відтінків безпосередньо впливає на вихованців. Р.Штайнер справедливо зазначав, що через художні переживання й творчість пролягає шлях до олюднення корисного.

У контексті нашого дослідження цікавою є позиція французького дослідника М. Міндера, викладена в монографії “Поле педагогічної дії” [4:407]. Він стверджує, що підготовці молоді до життя в сучасних високорозвинених суспільствах сприяє активна творчість: заняття моделюванням, гончарством, декором, майструванням – все це активізує творчий потенціал особистості, надаючи їй життєвої наснаги слугує особистісному зростанню людини – інтелектуальному, фізичному, психологічному, естетичному.

Відома українська дослідниця зарубіжних педагогічних технологій підготовки вчителів до естетичного виховання М.П.Лещенко [3:49] зауважувала, що в іноземних педагогічних коледжах приділяється значна увага декоративно-прикладному мистецтву як невід’ємній складовій естетичного розвитку майбутніх педагогів. Навчальна програма з декоративно-прикладного мистецтва інтегрує елементи різних технік і технологій, зокрема

малюнку, живопису, ліпленню тощо. У процесі навчання студенти залучаються до декоративно-прикладної творчості, практично пізнають зв'язки між різними видами мистецтва, набувають навички художнього дизайну; організують дитячу декоративно-прикладну творчість. Зокрема учителі навчають учнів шити, вишивати, в'язати, плести. На думку автора, предмети, виготовлені дітьми, доцільно використовувати як наочні посібники при вивченні різних дисциплін. Вчена наголошує, що провідною метою дитячої декоративно-прикладної творчості є, з одного боку, привчання школярів естетично насичувати й перетворювати навколишнє середовище, з іншого – естетизовані предмети побуту й навчання виступають важливими засобами виховання в учнів потреби бачити й створювати красиве в щоденному житті.

Американський фахівець із проблем естетичного виховання С. Мадея [6:11] слушно вважає одним із першочергових завдань учителя введення вихованців у дивовижний світ прикладного мистецтва, а здатність учнів відчувати красу предметів побуту – головним критерієм його ефективної роботи. Блок мистецтвознавчих предметів, на її думку, створює своєрідний світ мистецтв, розкриває “естетичну парасолу” над усім навчально-виховним процесом у школі.

Серед здобутків української педагогічної науки й практики особливого значення для нашого дослідження набувають праці О.П.Рудницької [7:72]. Вона обстоювала думку щодо необхідності використання в професійній педагогіці дидактичного й виховного потенціалу мистецтва. На її думку, народному мистецтву властива висока чутливість до всього, що відбувається навколо.

Її позицію проектує на сферу педагогічної майстерності філософ і педагог І.А. Зязюн [2:39], наголошуючи на тому, що педагогічна праця передусім є особливим видом високкваліфікованої розумової й практичної діяльності творчого, неповторного характеру. Для її формування вирішального значення набуває мистецтво, особливо його народна традиція.

На думку В.Ф. Орлова [6:8], пізнання мистецтва є загально визнаним дійовим способом формування і розвитку культури особистості, але в той же час воно є неоднозначним за результатами, відповідно до мети, засобів, використаних педагогом.

Керівник київської студії “Ерудит” А. Гурська пропонує неординарний підхід до декоративно-прикладного мистецтва, розглядаючи його як суто інтернаціональне явище, яке виражає ставлення людей до навколишнього світу, їх поняття про красу й гармонію.

Декоративно-прикладне мистецтво як джерело освітніх інновацій розглядає також Л. Масол [5:2-5]. На її думку, використання мистецтва не лише сприяє загальноестетичному вихованню, а й розвитку творчих здібностей, здатності до художнього мислення й рефлексії.

Питанню функціонування мистецтва в навчально-виховному процесі вищої школи присвячена робота професора Л.О. Хомич “Роль мистецтва в професійно-педагогічній підготовці вчителя”. Автор вказує, що використання декоративно-прикладного мистецтва в процесі навчання створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності майбутніх учителів, реалізації їхнього творчого потенціалу.

М.П. Лещенко [3] розглядає українське декоративно-прикладне мистецтво як засіб гуманізації навчально-виховного процесу, носій величезного потенціалу одухотворення його особистості. При цьому автор наголошує на особливій цінності не кінцевого результату творчості, а пізнання технології виготовлення виробів.

Висновки. Отже, реалізація педагогічного потенціалу декоративно-прикладного мистецтва створює сприятливі умови для самовираження особистості студента в різних видах діяльності, надає можливість реалізувати індивідуальні творчі потреби.

Проведений нами історіографічний, філософський, психологічно-педагогічний аналіз дає підстави для таких висновків:

- декоративно-прикладне мистецтво за своєю природою є поліфункціональним і виконує пізнавальну, комунікаційну, компенсаторну, утилітарну, виховну функції,

а також естетичну, яка охоплює всі інші й виступає необхідною умовою їх виявлення;

- педагогічний потенціал декоративно-прикладного мистецтва забезпечує формування всіх компонентів художньо-педагогічної компетентності вчителів образотворчого мистецтва;
- специфіка формування художньо-педагогічної компетентності майбутніх фахівців у процесі навчання декоративно-прикладного мистецтва полягає у взаємодії формування художніх знань, ціннісних орієнтацій і практичного володіння відповідними технологіями з забезпеченням методичної підготовки до реалізації педагогічного потенціалу декоративно-прикладного мистецтва на уроках образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі.

Подальша розробка окресленої проблеми потребує практичного використання декоративно-прикладного мистецтва в організаційно-методичному забезпеченні професійної підготовки студентів образотворчих факультетів вищих педагогічних навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів: Світ, 1993. – 272с., С.18.
2. Зязюн І.А Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: Монографія. – К., 2003. – 246 с., С.39
3. Лещенко М.П. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання. – 2-е вид., доп. – К., 1996. – 192 с., С.49-50.
4. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX-XX ст.): Хрестоматія /Упоряд.: Л.Д.Березівська та ін. – К.: Наук. світ, 2003. – 418 с., С.149.
5. Масол Л. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій // Мистецтво та освіта. – 2001. – №1. – С.2-5.
6. Орлов В. Мистецтво і педагогічні технології // Мистецтво та освіта. – 2001. – №1. – С.8-12.
7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Академія педагогічних наук України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 270с., С.72.

УДК 372.853

Є.П. Соколов

ВИКЛАД ТЕМИ “РУХ ЗІ ЗВ’ЯЗКАМИ” ДЛЯ СЛУХАЧІВ ФАКУЛЬТЕТУ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Пропонується включити в шкільні підручники параграфи, присвячені розгляду рухів зі зв’язками. Такого роду рухи широко представлені в шкільних і олімпіадних задачах, але зовсім не представлені в підручниках. Пропонується план побудови серії уроків з вивчення рухів такого виду.

The author suggests including in the school manuals of physics the sections reviewing the motion with connections. Such a motion is often encountered in the school and competition problems but not in the school manuals. In this paper the realization plan of a series of lessons describing the motion with connections is presented.

Аналіз змісту шкільних підручників з фізики показує, що їхній зміст практично залишається незмінним [1-5]. Зокрема в шкільній кінематиці традиційно розглядається три види руху матеріальної точки і рівномірний обертальний рух твердого тіла.

У той же час автори задач як екзаменаційних, так і олімпіадних, почувають себе більш вільно і часто виходять за рамки перерахованих вище чотирьох рухів. Так, наприклад, багато